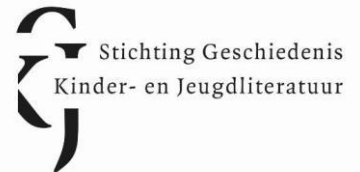

SGKJ-Nieuwsbrief 52

15 juni 2023

Nieuws uit het SGKJ-bestuur

Uit de enquête die we hielden onder onze vrienden bleek hoe groot de waardering is voor de *SGKJ-Nieuwsbrief*. We zijn veel dank verschuldigd aan Jeannette Kok die al vanaf het prille begin van wat toen nog 'Berichten uit de wereld van het (oude) kinderboek' heette, hier erg veel tijd in stopt, en we hopen natuurlijk dat zij dit nog lang blijft doen.

In deze nieuwsbrief vindt u ook meer informatie over de uitslag van de enquête en we kunnen constateren dat de vrienden tevreden zijn met wat we allemaal organiseren. Ook hebben enkele vrienden aangegeven mee te willen werken daaraan. We nemen zeker met hen contact op als we ondersteuning kunnen gebruiken.

Het bestuur is op zoek naar versterking van het bestuur, zeker omdat er in 2024 twee vacatures zullen ontstaan. Wie interesse heeft kan contact met ons opnemen. Zonder een goed functionerend bestuur kan onze stichting niet bestaan, dus hulp is nodig.

De najaarsstudiedag op 10 november 2023 zal plaatsvinden in de Universiteitsbibliotheek Leiden, met als thema: 'Koloniale jeugdboeken vanuit hedendaags perspectief'. Een uitnodiging daarvoor ontvangt u na de zomer. Ook wordt er gewerkt aan de najaarsexcursie, en daarover ontvangt iedereen t.z.t. bericht.

Het bestuur wenst haar vrienden een heerlijke zomer, met veel tijd om mooie boeken te lezen! In de nieuwsbrief kunt u vast wel enkele suggesties hiervoor vinden.

Namens het bestuur,
Toin Duijx

SGKJ-activiteiten

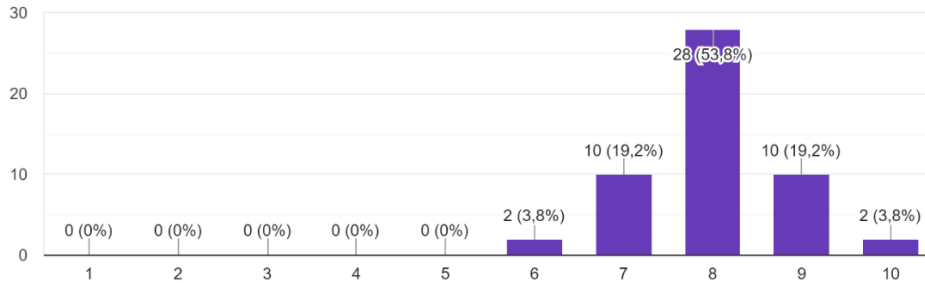
Resultaten Enquête SGKJ maart 2023

Het bestuur van de SGKJ is altijd geïnteresseerd in hoeverre activiteiten en informatie over oude kinderboeken aansluiten bij wat onze vrienden interessant vinden. Daarom hebben we in maart een enquête gehouden, waarop meer dan 30% van onze vrienden heeft gereageerd.

De meeste vrienden zijn zéér tevreden en missen niets, zowel in activiteiten als publicaties
De studiedagen, evenals onze excursies worden zeer gewaardeerd.

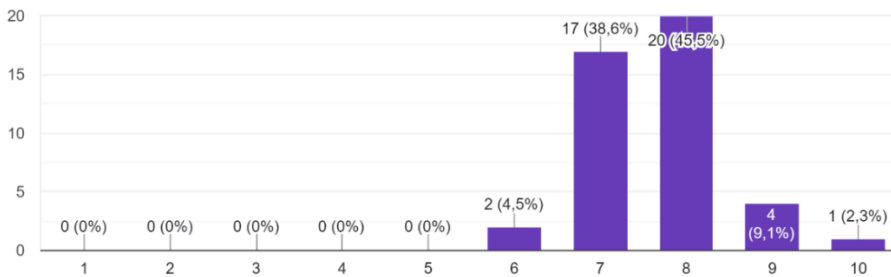
Welk cijfer zou u aan onze studiedagen geven?

52 antwoorden

Welk cijfer zou u aan onze excursies geven?

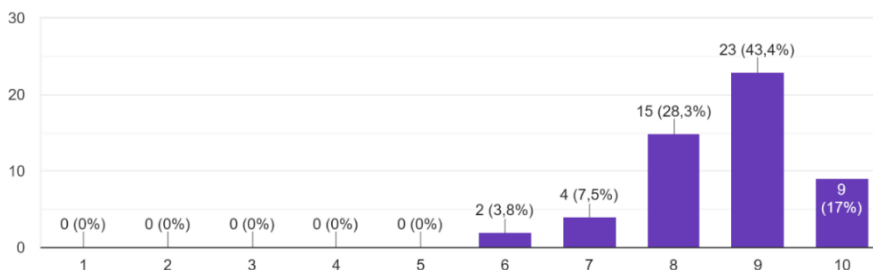
44 antwoorden

Het onderscheid tussen Nieuwsbrief en Berichten blijkt niet helemaal duidelijk. Hoewel de intentie is om kortere berichten in de Nieuwsbrief te publiceren en meer diepgaande artikelen in de *SGKJ-Berichten*, hanteren we dat in de praktijk niet consequent. Aangezien de waardering voor Nieuwsbrief en Berichten even groot is, maakt het bestuur hier geen punt van en gaan we op de ingeslagen weg door.

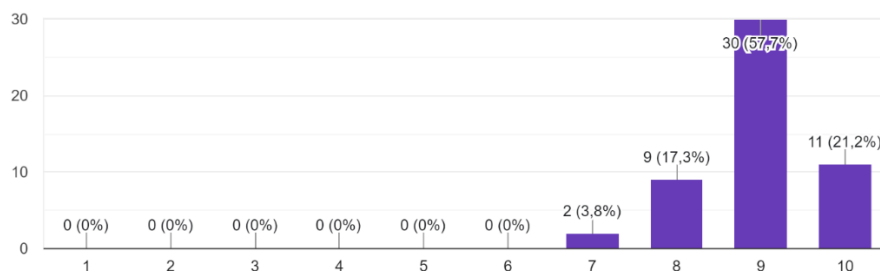
Welk cijfer zou u aan de SGKJ-Berichten geven?

53 antwoorden

Welk cijfer zou u aan onze SGKJ-Nieuwsbrief geven?

52 antwoorden

Evenals Nieuwsbrief en Berichten worden de website en de facebookpagina en het Nieuwjaarsgeschenk zeer gewaardeerd. Dit jaar zijn al verschillende blogs op onze website verschenen. We rekenen hiervoor natuurlijk ook op interessante bijdragen van onze vrienden en belangstellenden.

Er zijn heel veel suggesties gedaan. Deze suggesties nemen we op in onze lijst met mogelijke activiteiten. Een breed aanbod, zowel qua inhoud, tijd en soorten boeken moet volgens onze vrienden worden behouden. Er is een aantal vrienden die een artikel willen schrijven (12), een Nieuwjaarsgeschenk (4) of anderszins willen meewerken. Het bestuur zal hiervan in de toekomst gebruik proberen te maken.

Omdat we met bescheiden middelen ons werk doen, zullen studiedagen en excursies niet in het weekend kunnen plaatsvinden, ook al zou een aantal vrienden dat op prijs stellen. Zaalruimte en sprekers zijn dan over het algemeen niet beschikbaar. Wel zullen we proberen studiedagen en excursies op verschillende dagen in de week te laten plaatsvinden.

Veel suggesties kwamen er ook voor het wekken van interesse voor de geschiedenis van de kinder- en jeugdliteratuur bij andere doelgroepen. Het bestuur zet voorlopig in op meer p.r. en op samenwerking met andere organisaties.

Het bestuur voelt zich gesteund door onze vrienden. Dank voor het meedenken!

Lineke de Vries, secretaris

Nieuws

De laatste jaren is vanuit de wetenschap meer belangstelling voor (oude) kinderboeken en centsprenten als bron voor onderzoek. Meerdere uitgaven tonen aan dat kinderboeken een goed medium zijn om bijvoorbeeld mentaliteitsgeschiedenis te onderzoeken. Wat geven volwassenen (schrijvers en illustratoren) door aan nieuwe generaties? Hoe worden minderheden en mensen afkomstig uit andere landen beschreven en afgebeeld?

Dat is van belang omdat de ideeën worden doorgegeven aan kinderen, die nog geen ervaringen hebben opgedaan en niet kunnen vaststellen of de informatie die hen gegeven wordt juist is.

We zien het resultaat in recent verschenen boeken over Joden, Roma en Sinti en zwarte mensen in kinderboeken en op centsprenten.

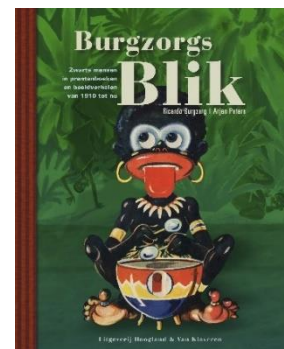
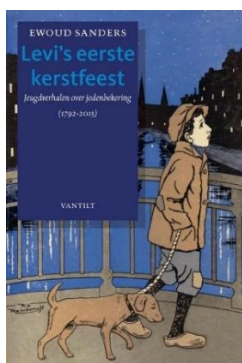
Ewoud Sanders heeft een tekst van Godfried Bomans opgenomen in het boek *Met de papepel*:

‘De meeste volwassenen dragen een misvatting als kind opgedaan, ongewijzigd bij zich, soms bewust, meestal onbewust en dan des te gevaarlijker. Latere correcties door kritische bezinning is slechts weinigen beschoren.’

Bomans schreef dit in 1956 in *De Volkskrant* naar aanleiding van het omstreden verhaal ‘Het jodenjongetje’.

Ricardo Burgzorg stelt in een folder over zijn boek:

‘DOOR TE VERZAMELEN WERD MIJ WEL STEEDS DUIDELIJKER DAT JONGE KINDEREN VIA BOEKEN WORDT INGEPRENT WIE ZWARTE MENSEN ZIJN, EN HOE ZE ZIJN. EN DAT AL MEER DAN EEN EEUW LANG, GENERATIE OP GENERATIE.’

Een kort terzijde over de inhoud van kinderboeken

Er zijn tijden geweest waarin men dacht dat het niet belangrijk was wát kinderen lezen, àls ze maar lezen. Annerieke Freeman (1922-1917) was jeugdbibliothecaris en leesbevorderaar. Ze liet in 2011 zien hoe onzinnig het is om bij technisch lezen alleen te focussen op techniek en niet op begrip. Ze maakte een tekstje op AVI-niveau getiteld [‘Bloed op de stoep’](#). Voor wie wil weten hoe dit verder gaat verwijs ik graag naar de blog op ‘Over lezen en schrijven’ van Herman Verschuren.

Tentoonstellingen

Plaatjes sparen en boekjes vergaren

In Lochem loopt tot eind juni een tentoonstelling van [Stichting 't oude kinderboek](#) (StOK) over de inzet van kinderboeken als reclame in de vorige eeuw. Gelderse fabrikanten ontleenden hun verkoopssuccessen aan het veroveren van kinderharten: met iconische reclamefiguren zoals Piet Pelle van Gazelle of Flipje Tiel van De Betuwe. Kinderen waren dol op het verzamelen van mooie plaatjes en boekjes en zorgden er wel voor dat hun ouders de juiste merken kochten.

Wethouder Wendy Goodin stelde bij de opening: "Die manier van reclame maken werkte goed, stimuleerde het lezen, want kinderen hielden en houden van verzamelen. Een mooi tijdsbeeld, knap neergezet door vrijwilligers van het StOK Uitleenmuseum."

In de expositie vinden we ook Arretje Nof van Calvé, Piggelmee van Van Nelle, Flip en Flap van Douwe Egberts en vele andere indertijd vertrouwde reclametypetjes.

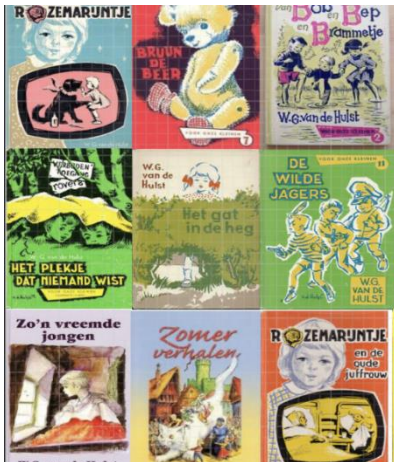

De tentoonstelling loopt tot en met 29 juni van maandag tot en met zaterdag bij de SNS Bank aan de Molenstraat 46. De expositie wordt vervolgd in het Stadshuus bij StOK.

Hier is een vroege [Piet Pelle-uitgave](#) (1912) te bekijken, waarin Piet op zijn Gazelle heel wat ongelukken meemaakt: hij stort in een afgrond, fietst dwars door een muur om aan een woedende koe te ontkomen, een kwade boer wil hem ondersteboven rijden, hij botst tegen een treinwagon en 'recht door zee' komt hij drijfnat thuis, Maar zijn Gazelle komt zonder een schrammetje uit de strijd. De maker: Ko Doncker (1874-1917) was tekenaar, schrijver, en schimmenschuiver (volgens Kees de Raadt in *Haarlemse verkenningen*, no. 12, 1994).

Burgzorg's blik. Een deel van de collectie van Ricardo Burgzorg (zie de rubriek Vakliteratuur) wordt van 27 juni t/m 24 september 2023 in het [Allard Pierson Museum](#) tentoongesteld.

In het [Rijssens Museum](#) is tot en met 2 sept een tentoonstelling te zien over W.G. van de Hulst: Het kind en zijn boek.

Rozemarijntje, *In de Soete Suikerbol*, *Ouwe Bram*, *Bruun de Beer*, *Het wegje in het koren*: wie kent deze titels niet? Ze roepen bij velen herinneringen op uit hun jeugd.

In samenwerking met het Nationaal Onderwijsmuseum in Dordrecht is in het Rijssens Museum de komende maanden een uitgebreide collectie van vele W.G. van de Hulst-boekjes en objecten te bewonderen. Het is de verzameling van Annemarie Fokker uit Hendrik-Ido-Ambacht. Om de herinnering aan W.G. van de Hulst en zijn boeken levendig te houden verzorgt zij exposities en lezingen. Zo verzorgt zij ook voor het Rijssens Museum een presentatie over W.G. van de Hulst op woensdag 26 juli om 19.30 uur, en Jacques Dane, biograaf van W.G. van de Hulst en conservator van het Onderwijsmuseum, houdt op 17 augustus om 19.30 uur een lezing in het Rijssens Museum.

Huis van het Boek in Den Haag heeft een tentoonstelling van de [Flora Batava](#), wilde planten in boeken toen en nu'. De 28 delen van dit botanische overzichtswerk (verschenen tussen 1800 en 1934) zijn gedigitaliseerd door de Koninklijke Bibliotheek en geheel door te bladeren op de [KB website](#). Het is het eerste geïllustreerde overzicht van wilde flora in ons land, en daarom heel interessant voor de bestudering van de biodiversiteit. Bovendien zijn ze beeldschoon, deze afbeeldingen!

Olivia Ettema verzorgde de aankleding van de expositie in Huis van het boek die te zien is tot en met 3 september 2023.

Maar dat heeft niets met kinderboeken te maken toch? Inderdaad, maar het is een goede aanleiding om eens te kijken naar bloemen in kinderboeken.

Zo is er het [Bloem-korfje voor de jeugd](#), uitgegeven door Evert Maaskamp, 'Koninklijk Kunsthandelaar, nevens het Paleis', uit 1809. Bij de handgekleurde gravure van de klaproos wordt uitgebreide informatie gegeven over bijvoorbeeld het gebruik van deze bloem als verfstof. [Kijkjes in de plantenwereld](#) door Emilie C. Knappert, met tekeningen van L.W.R. Wenckebach (1900) is met

enkele kleurenplaten en een aantal zwart-wit illustraties, hierbij van de waterlelies, bijzonder.

Wat we in de kinderliteratuur ook zien zijn antropomorfistische bloemen en planten. Zoals in [Bloemen-kinderen](#), met versjes van E. Dopheide-Witte en tekeningen van Erica von Kager (1929). Op de afbeelding hiernaast getiteld 'Zonnewende' glijden de rozen de balzaal binnen.

Hieronder een afbeelding uit [In de bloemenhemel](#) met tekeningen van Else Wenz-Viëtor (1944).

Dan binden ze 't wildemanskruid goed vast;
Zijn ruinoer geeft anders 's nachts maar last.
De kussens van pluimanjers worden gespreid,
En de zieke bloempjes stil neergeleid.
Met wollegras-dekentjes dekt men ze zacht,
En wens't ze dan een goede nacht!

In [Bloemen-sprookjes](#) door Ernst Kreidolf (1903) zijn Vrouw Zonnebloem en Vrouw Dahlia samen afgebeeld.

Kortom, er is veel moois te vinden!

Collecties

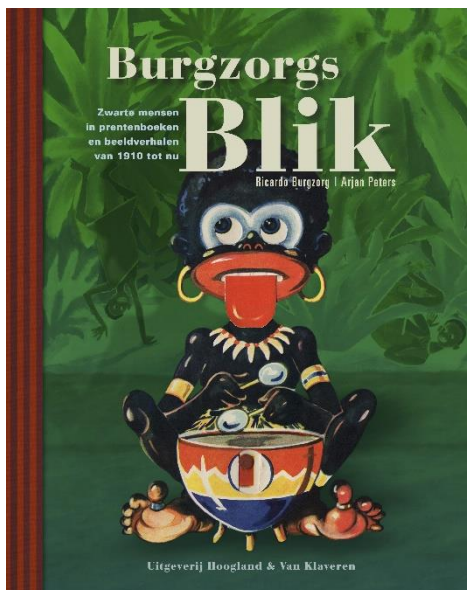
Verzamelaar Jos van der Wouw uit Nederweert is onlangs op 85-jarige leeftijd overleden. Het was zijn bedoeling dat zijn kinderboekencollectie (30.000 boeken) via een door hem opgerichte Stichting zal blijven bestaan, liefst in een kinderboekenmuseum. We hebben eerder bericht over de plannen voor dat museum in Nieuwsbrief 30, maart 2020.

Internet

Op de website van [Historiek](#) een artikel over het meisje dat model stond voor *Alice in Wonderland* (1865), Alice Liddell.

Vakliteratuur

Burgzorg's blik : Zwarte mensen in (prenten)boeken van 1910 tot nu.

Ricardo Burgzorg (Paramaribo, 1959) heeft een verzameling van maar liefst 1.300 prentenboeken waarin zwarte mensen voorkomen. Boeken vanuit de hele wereld 'en er ging geen vakantie voorbij of er werd eerst gekeken of daar wel een antiquariaat of een boekenmarkt was, want een collectie is nooit af,' stelt hij. Steeds doet hij nog de mooiste ontdekkingen en helpen mensen in verschillende landen meezoeken. 'Een verzamelaar is een jager. Het komt niet bij hem op om te denken: 'wordt het niet te veel, of wanneer moet ik hier eens mee stoppen? Elke keer blijf ik stuiten op boeken die ik weer zó interessant vind.' Een

deel van zijn collectie wordt nu in het Allard Pierson Museum tentoongesteld en er verscheen een uitermate boeiend en rijk geïllustreerd boek over zijn bijzondere collectie. Ricardo Burgzorg werd geboren in Suriname, waar hij een leuke jeugd had en waar vier moeders voor hem zorgden: zijn moeder, grootmoeder, en twee tantes. Zijn vader werkte bij de Billiton Bauxiet Maatschappij en ze woonden in het dorpje Onverdacht. Toen Ricardo naar school moest, ging hij bij zijn oma in Paramaribo wonen en ging hij elk weekend met de bus naar huis. In de zestiger jaren vertrekken zijn ouders naar Nederland en even later reisde hij op achtjarige leeftijd ook daarheen. Zijn liefde voor boeken werd eenmaal in Nederland aangewakkerd, waarbij hij helemaal verloren kon raken in het lezen van encyclopedieën.

Een tijdsbeeld

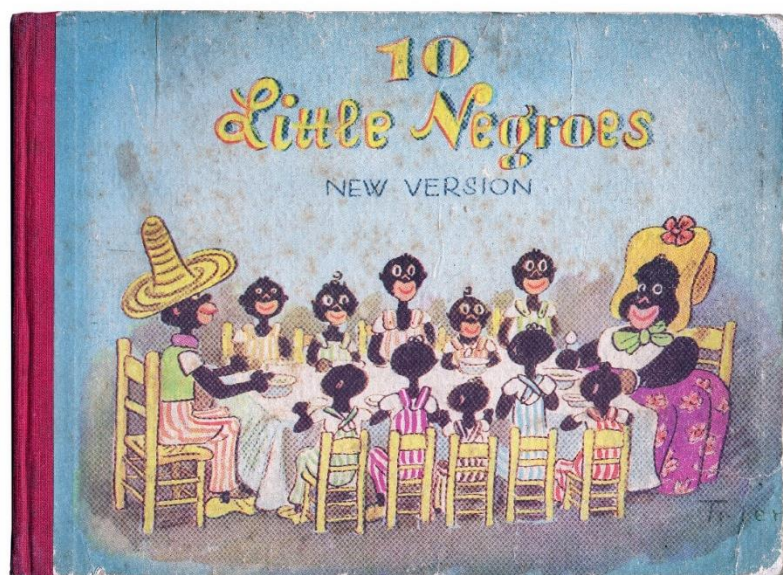
Het meest bekende prentenboek waar zwarte mensen de hoofdrol spelen is wel het verhaal over de 'Tien kleine negertjes' naar het Amerikaanse aftelrijmpje uit 1868. Vanaf de jaren zestig van de negentiende eeuw tot ver in de twintigste eeuw zijn er buitengewoon veel versies van verschenen. Hieronder een zogenaamd uitklapboek, waarbij door een deel van de pagina uit te slaan een nieuwe scène wordt getoond.

10 kleine nikkertjes, z.n. uitgever onbekend, ca. 1950

Walter Trier, gevlucht naar Londen, maakte in 1942 een bijzondere variant op het rijmpje. In dit boek komt er steeds een jongetje bij en uiteindelijk komen ze allemaal 'tot ieders vreugde' bij een echtpaar dat God gebeden had om een kind en er uiteindelijk dan tien krijgt.

10 little Negroes: new version. Walter Trier (tekst & ill.) Sylvan Press – Nicholson & Watson, London, 1944

Prentenboeken geven altijd een tijdsbeeld weer en in veel van de prentenboeken waarin zwarte kinderen een rol spelen wordt een beeldvorming onthuld die stoelt op de ongelijkheid tussen zwart en wit. Jonge kinderen worden via boeken ingeprent wie zwarte mensen zijn, en hoe ze zijn. Karikaturale beelden in kinderboeken blijven en, bewust of onbewust, ervaart de witte lezer dat hij hoger geplaatst is dan zwarte mensen. 'Racisme gaat niet altijd over pure kwaadaardigheid of kwaadwillendheid, dat is een misverstand. Het gaat over jezelf boven een ander plaatsen. Door die inprenting schat je jezelf hoger in qua beschaving, intelligentie, ontwikkeling, professionaliteit.'

Van zwarte peutertjes voor blanke kleutertjes. Annie de Hoog-Nooy (tekst); Willy Schermelé (ill.). Uitgever onbekend, ca. 1935

Beeldvorming

In prentenboeken worden in de illustraties aan zwarte mensen bepaalde kenmerken en attributen, vaak in een overdreven vorm, toegekend. Soms hebben zij apenmanieren en zien er vaak ook zo uit. Maar ook grote oorringen en dikke lippen, dragen rieten rokjes en een bot door de neus of in het haar. In de tekst 'brabbelen' ze vaak om te laten zien dat zij ook qua taal minder zijn dan witte mensen. En dan is er natuurlijk het thema van de kookpot waarin witte mensen bereid worden om opgegeten te worden. 'Onze beide professoren / Vonden het een triest idee / Plots gedegradeerd te worden / Van een mensch tot een diner.'

Zu viert um die Welt. Eine lustige and abenteuerliche Fahrt mit Hanni, Fritz und Putzi und dem Raben Kolk. Joachem Rohde (tekst), Fritz Lattke (ill). Gebr. Richters Verlagsanstalt, Erfurt, 1938

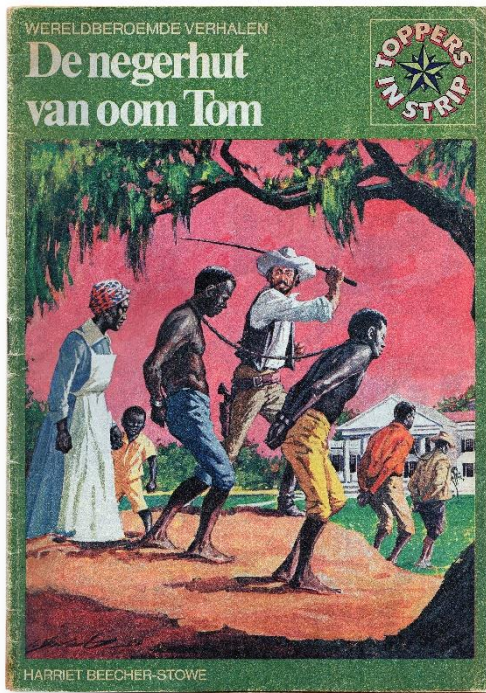
Op de omslag van het kinderboek over de twee matrozen Oki en Doki van H. Arnoldus en hun ontmoeting met 'de nikkers' (ong. 1950 [1957]), twintig jaar later veranderd in 'de negers' zien we bij beide uitgaven Oki en Doki beteuterd kijkend in de kookpot met hun gijzelaars voorzien van oorbellen, kettingen, neusbot en speren staan.

Oki en Doki bij de negers. Henri Arnoldus (tekst), Carol Voges (ill.) De Eekhoorn, Harderwijk, 1973.

Opvallend is dat veel bedrijven van bijvoorbeeld een margarine merk, prentenboeken uitgaven waarin kinderen kennismaakten met de zwarte mens, en dan op een wijze die getypeerd wordt door onwetendheid over hoe deze mensen daadwerkelijk leefden. De rijke koning van Zoeloehassa neemt zijn 'engelachtige prinses Adinda' die ernstig ziek is, mee naar Nederland en daar maken zij kennis met 'de fameuze margarine van de firma Albers Creameries te Dordrecht'. Bij reisbeschrijvingen heeft de witte reiziger bijna altijd een zwarte bediende bij zich.

Het beeld in prentenboeken waarin de zwarte mensen afgebeeld werden als een verwilderd volk ondersteunde de beschavingsmissie van de negentiende-eeuwse kolonialisten en daarmee werd de veroveringszucht ook gerechtvaardigd. De wildernisbewoners moest veel bijgebracht worden. En daarbij hoorde ook het bijbrengen van het geloof dat door zendelingen en kolonialisten werd geïmporteerd.

Slavernij

Er zijn sporadisch ook boeken waarin zwarte mensen een belangrijke rol spelen die juist aangeven wat er allemaal mis is met het kolonialisme en de daarbij behorende slavernij. Het bekendste voorbeeld daarvan is *De negerhut van oom Tom* van Harriet Beecher Stowe. Gebaseerd op christelijke waarden is het gevoelige en aangrijpende verhaal een aanklacht tegen de slavernij. Maar dit was een uitzondering naast de vele boeken die de slavernij als een vanzelfsprekend gegeven presenteren omdat de witte mens nu eenmaal boven de zwarte mens staat.

De negerhut van oom Tom. Harriet Beecher Stowe, Vincente Torregrosa Manrique (omslagill.) Amsterdam Boek B.V., 1974.

Schitterend boek

In *Burgers Blik* worden veel prentenboeken (en boeken voor iets oudere kinderen) besproken. Veel aandacht daarbij wordt besteed aan de illustraties, die bijdragen aan de beeldvorming van zwarte mensen door de tijd heen. Vaak ook heel kunstzinnige illustraties. Het boek is dan ook rijkelijk voorzien van beeldmateriaal, ook van veel boeken die in de tekst niet aan de orde komen, voor urenlang kijkplezier, maar ook verwondering over hoe de zwarte mens is afgebeeld. En daaruit is een les voor vandaag de dag te leren. Gelukkig constateren de auteurs dat er tegenwoordig steeds meer prentenboeken verschijnen waarin diversiteit een belangrijke rol speelt, en dat is voor de beeldvorming van de hedendaagse kinderen, én volwassenen, erg belangrijk.

Van 27 juni t/m 24 september 2023 is er in het Allard Pierson ook een tentoonstelling rondom het boek en de verzameling van Ricardo Burgzorg.

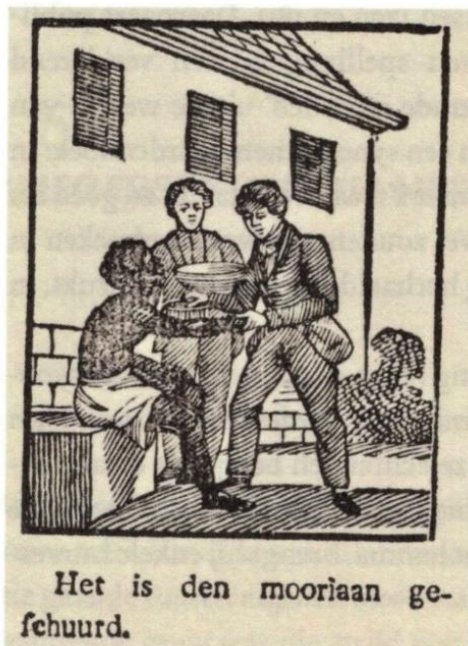
[*Burgzorgs Blik. Zwarte mensen in prentenboeken van 1910 tot nu.* Ricardo Burgzorg & Arjan Peters. Uitg. Hoogland & Van Klaveren, 2023. 29,90 euro – 208 pagina's]

Toin Duijx

Delpher zo handig te vinden zijn) van de zeventiende eeuw tot nu. Het is niet alleen een taalkundige geschiedenis van het woord, maar zeker ook een geschiedenis van racisme en discriminatie, van slavernij en stigmatisering en belediging van een bevolkingsgroep. Hij geeft hiervan erg veel indrukwekkende, vaak gruwelijke voorbeelden. Het woord is tegenwoordig incorrect en aanstootgevend, ook al wordt het nog steeds gebruikt (zelfs in de Tweede Kamer). Zelf zegt Ewoud Sanders hierover: 'Er kleeft zoveel gruwelijks aan het n-woord, ik vind het belangrijk dat die geschiedenis wordt gedocumenteerd'.

Negro en neger

Het woord 'negro' duikt voor het eerst op in een notariële akte uit 1566, afgegeven in Antwerpen. Het gaat daarin over een zekere Antoon Rodrigues die 'negro oft moriaan' is. Sanders laat duidelijk zien welke relatie er bestaat tussen de woorden 'negro' en 'neger', die een verschillende betekenis hebben door de jaren heen. Het begrip kwam ook voor op kinderprenten en in kinderboeken, vooral abc-boeken geven de n-woorden vaak bij deze letter.

We kennen het woord 'moriaan' onder meer uit een nu obsoleet gezegde: 'Het is den mooriaan geschuurd' heeft de volgende betekenis: 'iets onmogelijks ondernemen, vergeefse moeite doen'. Ook in het versje 'Moriaantje zo zwart als roet' komen we deze term tegen. Een zwarte jongen wordt vanwege zijn donkere huid door drie witte knapen getreiterd. Nikolaas spreekt ze hierop aan, en omdat ze niet luisteren worden de drie jongens in een grote pot vol zwarte inkt gestopt, zodat de pestkoppen nog zwarter worden dan het 'moriaantje'.

Hierboven: detail uit een centsprent: *'Nederlandsche spreekwoorden in voorstellingen'*, 1834.

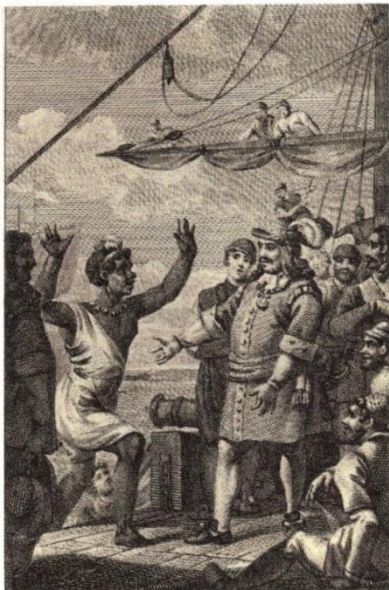
Rechts: *'Moriaantje zo zwart als roet'* is gebaseerd op het Duitse prentenboek *Struwwelpeter* uit 1845 van Heinrich Hoffmann. Illustratie uit *Een aardig prentenboek met leerzame vertellingen* (circa 1860).

Kinderboeken

In kinderboeken komen zwarte mensen en dus het woord 'neger' in allerlei afleidingen ook regelmatig voor. Een voorbeeld hiervan zijn kinderboeken over het leven van Michiel de Ruyter. De Ruyter groeide op in Vlissingen en al

vroeg wordt hij 'hoogbootsmansjongen'. Op zijn eerste vaart ontmoet hij een zwarte tot slaaf gemaakte jongen die in Vlissingen zijn vrijheid had gekregen en daar gedoopt was en sindsdien Jan Kompany of Jan Compagnie werd genoemd. Ze raken bevriend, maar verliezen elkaar uit het oog, tot zo'n kleine vijftig jaar later De Ruyter in Senegal aan land gaat en daar 'eene ouden neger' ontmoet, en dat blijkt zijn jeugdvriend te zijn. Kinderboekenschrijvers zoals Pieter Jacob Andriessen (1815-1877) en Pieter Louwerse (1840-1908) leggen vooral de nadruk op de vriendschap tussen De Ruyter en de zwarte jongen/man en gaan verder volledig met het verhaal aan de haal en verzinnen er allerlei details bij, evenals de illustratoren dat deden.

De ontmoeting van Jan Kompany en Michiel de Ruyter zoals verbeeld in jeugdboeken uit respectievelijk 1823 en 1876.

Het woord 'neger' komt in veel kinderboeken voor, zelfs in ABC-boekjes, en soms met een zogenaamde positieve invalshoek, waarbij wordt aangegeven dat ook in een zwart lichaam een blanke ziel kan zitten.

Illustratie uit een ABC-boekje van omstreeks 1845.

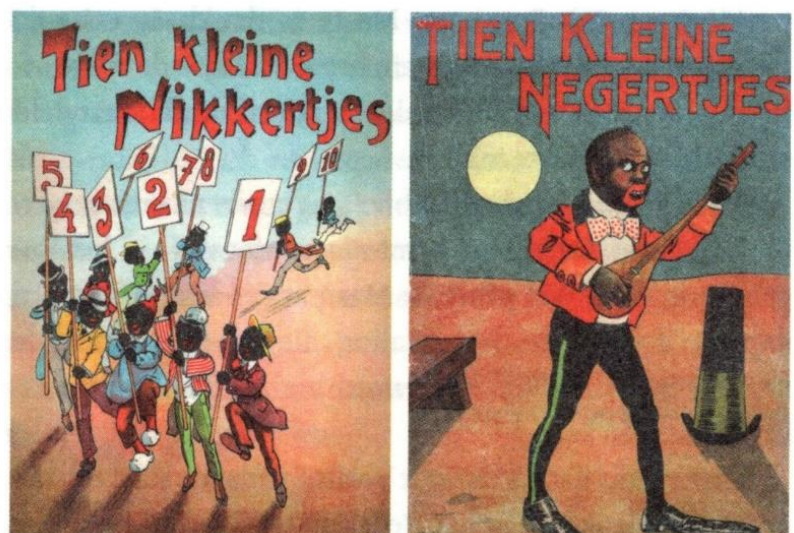
Illustraties bij de letter N uit negentiende-eeuwse ABC-boekjes uit de collectie van Frits Booy

En zo geeft Sanders nog veel meer voorbeelden van kinderboeken, waarbij het woord 'nikkertjes' veelvuldig wordt gebruikt. En het bekendste voorbeeld is natuurlijk het versje over de tien kleine nikkertjes.

Hieronder de omslagen van twee edities van dit bekende jeugdboek uit de eerste helft van de twintigste eeuw uit de collectie van Frits Booy.

En de discussie gaat voort

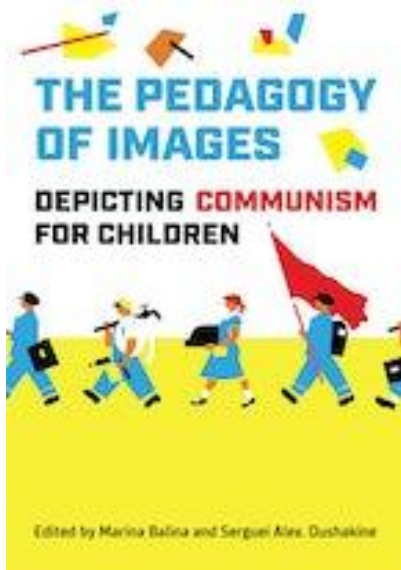
Ewoud Sanders heeft werkelijk een heel boeiend boek geschreven over het n-woord en alles wat daarmee samen valt. En alles steeds duidelijk in de historische context geplaatst. Het gebruik van het n-woord is nog niet verdwenen en er zal dus nog steeds discussie hierover gevoerd worden.

[*Het n-woord. De geschiedenis van een beladen begrip.* Ewoud Sanders. Uitg. Prometheus, 2023 - 144 pagina's – 20 euro]

Toin Duijx

The Pedagogy of Images: Depicting Communism for Children / Edited by Marina Balina and Serguei A. Oushakine. University of Toronto Press, 2021. (Studies in Book and Print Culture) - 568 p., 149 colour ill., 106 b&w ill. – Hardcover ; \$100,-.

In the 1920s, with the end of the revolution, the Soviet government began investing resources and energy into creating a new type of book for the first generation of young Soviet readers. In a sense, these early books for children were the ABCs of Soviet modernity; creatively illustrated and intricately designed, they were manuals and primers that helped the young reader enter the field of politics through literature. Children's books provided the basic vocabulary and grammar for understanding new, post-revolutionary realities, but they also taught young readers how to perceive modern events and communist practices.

Relying on a process of dual-media rendering, illustrated books presented propaganda as a simple, repeatable narrative or verse, while also casting it in easily recognizable graphic images. A vehicle of ideology, object of affection, and product of labour all in one, the illustrated book for the young Soviet reader emerged as an important cultural phenomenon. Communist in its content, it was often avant-gardist in its form. Spotlighting three thematic threads – communist goals, pedagogy, and propaganda – *The Pedagogy of Images* traces the formation of a mass-modern readership through the creation of the communist-inflected visual and narrative conventions that these early readers were meant to appropriate. (info uitgever)

SGKJ - www.hetoudekinderboek.nl - StichtingGKJ@gmail.com - www.facebook.com/stichtingGKJ/

Deze onregelmatig verschijnende *SGKJ-Nieuwsbrief* is een tussentijdse aanvulling op de *SGKJ-Berichten*. De *Nieuwsbrief* wordt verzorgd door Jeannette Kok en Aernout Borms. Opmerkingen over dit nummer en suggesties voor het komende nummer kunt u sturen naar jeannettekok47@outlook.com

U heeft op een eerder moment aangegeven nieuws vanuit de SGKJ op prijs te stellen. Wilt u zich afmelden voor de Nieuwsbrief, stuur dan een mailtje naar: StichtingGKJ@gmail.com